

V I Lenin

Om staten

Föreläsning vid Sverdlovuniversitetet den 11 juli 1919

Kamrater, enligt den plan som ni har antagit och som har delgetts mig är frågan om staten temat för vårt samtal här idag. Jag vet inte hur insatta ni redan är i den frågan. Tar jag inte fel har era kurser just börjat, och det är första gången ni systematiskt skall ta itu med denna fråga. I så fall är det mycket möjligt att jag i den första föreläsningen om denna svåra fråga inte lyckas göra min framställning tillräckligt klar och begriplig för många av åhörarna. Skulle det råka bli så, ber jag er att inte oroa er för det, ty frågan om staten är en av de mest komplicerade och svåra och hör till dem som borgerliga vetenskapsmän, författare och filosofer kanske mest har trasslat till. Därför skall man inte vänta sig att man i ett kort samtal, med en gång skall nå fram till fullständig klarhet i denna fråga. Efter det första samtalet om detta bör ni göra anteckningar om obegripliga eller oklara ställen för att återvända till dem en andra, en tredje och en fjärde gång, för att genom såväl läsning som enskilda föreläsningar och samtal komplettera och ytterligare klargöra det som ni fortfarande inte förstått. Jag hoppas vi skall lyckas komma samman ännu en gång, och då blir det möjligt att i alla kompletterande frågor utbyta åsikter och se efter vad som kvarstår som mest oklart. Jag hoppas också att ni som komplettering till samtalen och föreläsningarna ägnar viss tid åt att läsa åtminstone några av Marx' och Engels' viktigaste verk. I litteraturförteckningen och i de handböcker, som sovjet- och partiskolans elever har tillgång till i biblioteket, ni har, hittar ni utan tvivel dessa de viktigaste verken, och även om några återigen kanske genast skräms av det svåra i framställningen, så vill jag tillhålla er att inte oroa er för det, att det som första gången är obegripligt vid en läsning blir begripligt vid en omläsning eller när ni senare närmar er frågan från ett något annorlunda håll, ty jag upprepar än en gång att frågan är så komplicerad och har trasslats till i så hög grad av borgerliga vetenskapsmän och författare, att envar som vill tänka igenom den på allvar och tillgodogöra sig den självständigt måste gripa sig an den flera gånger, återvända till den om och om igen, tänka över frågan från olika håll för att nå fram till klar och bestämd insikt. Och att vända tillbaka till denna fråga blir desto lättare för er som den är så grundläggande och fundamental för all politik att ni inte bara i en så stormig, revolutionär tid som den vi nu upplever, utan också i de allra fredligaste tider dagligen i varje tidning i varje ekonomiskt eller politiskt problem stöter på frågan: vad är staten, vad är dess väsen, vad har den för betydelse och vilken inställning till staten har vårt parti, det parti som kämpar för kapitalismens störtande, kommunisternas parti? Av den ena eller andra anledningen kommer ni varje dag tillbaka till denna fråga. Och det viktigaste är att ni genom era studier, samtal och föreläsningar får höra om staten skall nå fram till en förmåga att nalkas denna fråga självständigt, eftersom ni kommer att möta denna fråga av de mest skilda anledningar, i varje liten fråga, i de mest oväntade sammanhang, i samtal och dispyter med motståndare. Först när ni har lärt er att självständigt orientera er i denna fråga, först då kan ni anse er vara tillräckligt fasta i era övertygelser och tillräckligt framgångsrikt försvara dem inför vem som helst och när som helst.

Efter dessa små påpekanden skall jag övergå till själva frågan om vad staten är, hur den uppkom och vilken inställning som arbetarklassens parti, som kämpar för kapitalismens störtande, kommunisternas parti, på det hela taget bör ha till staten.

Jag har redan sagt att det knappast finns någon fråga, som företrädare för borgerlig vetenskap, filosofi, rättsvetenskap, politisk ekonomi och publicistik avsiktligt eller oavsiktligt har trasslat till i så hög grad som just frågan om staten. Mycket ofta blandas denna fråga ihop med religiösa frågor, mycket ofta förekommer det att inte bara företrädare för religiösa läror (av

dem är det ju helt naturligt att vänta sig det) utan också personer, som menar sig vara fria från religiösa fördomar, blandar ihop frågan om staten med religionsfrågor och försöker konstruera en – mycket ofta komplicerad, med en ideologisk filosofisk inställning och argumentering – lära om att staten är något gudomligt, något övernaturligt, att den är ett slags kraft som mänskligheten lever genom och som ger människorna något eller har något att ge dem, bär med sig något som inte kommer från människan utan ges henne utifrån, att den är en kraft med gudomligt ursprung. Och det måste sägas att denna lära är så intimt kopplad till utsugar-klassernas – godsägarnas och kapitalisternas – intressen, i så hög grad tjänar deras intressen och så starkt har genomsyrat herrar borgarrepresentanters alla vanor, alla åsikter och hela vetenskap, att man stöter på dess kvarlevor överallt, t om i synen på staten bland mensjeviker och socialistrevolutionärer, som förtrytsamt avvisar tanken, att de skulle stå under religiösa fördomars inflytande, och är förvissade om att de kan se nyktert på staten. Denna fråga är så trasslig och komplicerad emedan den (i detta avseende överträffas den endast av den ekonomiska vetenskapens grunder) berör de härskande klassernas intressen mer än någon annan fråga. Läran om staten tjänar till att rättfärdiga sociala privilegier, rättfärdiga utsugningens existens, rättfärdiga kapitalismens existens – det är därför som det skulle vara ett mycket stort misstag att i denna fråga vänta sig opartiskhet, att nalkas den i tron att personer, som gör anspråk på vetenskaplighet, här kan ge er en rent vetenskaplig synpunkt. I frågan om staten, i läran om staten, i teorin om staten kommer ni alltid, när ni bekantat er med frågan och satt er tillräckligt väl in i den, att lägga märke till kampen mellan olika klasser, en kamp som återspeglas eller kommer till uttryck i kampen mellan åsikter om staten, i bedömningen av statens roll och betydelse.

För att på det mest vetenskapliga sätt kunna ta itu med denna fråga måste vi göra åtminstone en flyktig historisk återblick på hur staten uppkom och hur den har utvecklats. Det säkraste i en samhällsvetenskaplig fråga och något som är nödvändigt för att man verkligen skall bli van vid att närma sig denna fråga på rätt sätt och inte virra bort sig i en massa detaljer eller i den enorma mångfalden av stridiga åsikter, det viktigaste för att man skall kunna gripa sig an med denna fråga från en vetenskaplig utgångspunkt är att man inte glömmer det grundläggande historiska sammanhanget, att man betraktar varje fråga med utgångspunkt i hur en viss företeelse i historien uppkom, vilka huvudsakliga etapper denna företeelse passerat i sin utveckling, och att med denna utveckling som utgångspunkt undersöka vad saken i fråga nu har blivit.

Jag hoppas att ni i frågan om staten kommer att bekanta er med Engels' verk *Familjens, privategendomens och statens ursprung*. Det är ett av den moderna socialismens centrala verk, där man kan lita på varje sats, lita på att den inte sagts på måfå, utan är skriven på basis av ett väldigt historiskt och politiskt material. Otvivelaktigt är det så att inte alla delar av detta verk är lika lättillgängligt och begripligt framställda: några av dem förutsätter att läsaren redan besitter vissa historiska och ekonomiska kunskaper. Men jag säger än en gång: man behöver inte bli orolig om man inte genast förstår detta verk efter att ha läst igenom det. Det gör så gott som ingen. Men när ni återvänder till det sedan intresset har väckts kommer ni att förstå det till den övervägande delen, om inte helt. Jag påminner om denna bok, eftersom den ger det rätta greppet om frågan i det nämnda avseendet. Den börjar med en historisk översikt över hur staten uppkom.

För att riktigt kunna gripa sig an denna fråga liksom varje annan t ex frågan om kapitalismens uppkomst, om den ena människans utsugning av den andra, om socialismen, hur socialismen uppstod, vilka förhållanden som gav upphov till den – varje sådan fråga kan man gripa sig an grundligt och med tillförsikt endast om man överblickar hela dess historiska utveckling. I denna fråga är det först och främst nödvändigt att notera att staten inte alltid har funnits. En

gång i tiden fanns ingen stat. Den uppkommer varhelst och närhelst samhället uppdelas i klasser, när det uppkommer utsugare och utsugna.

Innan den första formen av utsugning, den första formen av uppdelning i klasser – slavägare och slavar – uppstod, fanns den patriarkaliska familjen eller, som man ibland säger, klanfamiljen (klan = släkt, stam, då människorna levde i stammar, släkter). Ganska tydliga spår av dessa primitiva tider finns bevarade i många primitiva folks livsföring, och om ni tar vilket verk som helst om primitiv kultur, så stöter ni ständigt på mer eller mindre bestämda beskrivningar, uppgifter och påminnelser om att det funnits en tid, som mer eller mindre liknade primitiv kommunism, då samhället inte var uppdelat i slavägare och slavar. Och då fanns inte heller någon stat, fanns inte någon särskild apparat för att utöva våld och med våld få människorna att underkasta sig. Just en sådan apparat kallas stat.

I ursamhället, då människorna levde i små släkter och ännu befann sig på utvecklingens lägsta stadier, i ett nästan vilt tillstånd, i en epok tusentals år före den nutida civiliserade mänskligheten, ser man ännu inga tecken på existensen av en stat. Vi ser sedvänjornas dominans, den auktoritet, respekt och makt som stammens äldste åtnjuter, vi ser att sådan makt ibland tillerkändes kvinnor – kvinnans ställning då liknade inte hennes rättslösa, undertryckta situation idag – men ingenstans finner vi någon särskild kategori människor som avdelar sig för att styra över andra och i styrandets intresse och syften systematiskt och ständigt förfogar över en tvångsapparat, en våldsapparat, vilken i vår tid såsom ni alla förstår motsvaras av de väpnade trupperna, fängelserna och andra medel att med våld genomdriva sin vilja – allt det som utgör statens väsen.

Om vi bortser från de s k religiösa läroerna, spetsfundigheterna och filosofiska konstruktionerna, från de olika åsikter borgerliga vetenskapsmän konstruerar, och söker oss till sakens verkliga kärna, så finner vi att staten innebär just en sådan från det mänskliga samhället avskild styresapparat. När det uppkommer en sådan särskild grupp av människor, vilken endast är upptagen med att styra och vilken för att kunna styra behöver en särskild tvångsapparat, en apparat för att med våld genomdriva sin vilja – genom fängelser, särskilda kategorier människor, trupper o a – då uppkommer staten.

Men det har funnits en tid, då det inte fanns någon stat, då de gemensamma banden, själva samhället, disciplinen och arbetsordningen upprätthölls genom vanans och traditionernas makt, genom den auktoritet eller respekt som åtnjöts av släktens äldste eller av kvinnorna, vilka då ofta inte bara var jämställda med männen, utan inte sällan hade en högre ställning, och då det inte fanns någon särskild kategori människor som var specialister på att styra. Historien visar att staten såsom en särskild tvångsapparat uppkom först när och var samhället hade uppdelats i klasser, dvs i grupper av människor, av vilka några ständigt kan tillgodogöra sig andras arbete, där den ene utsuger den andre.

Och denna uppdelning av samhället i klasser måste vi ständigt ha klar för oss såsom ett grundläggande faktum i historien. Alla samhällens utveckling genom årtusendena i alla länder utan undantag uppvisar en allmän lagbundenhet, regelmässighet och konsekvens i den att vi till en början har ett samhälle utan klasser, ett patriarkaliskt ursamhälle, där det inte fanns några aristokrater; därefter kom ett på slaveri baserat samhälle, ett slavsamhälle. Hela det nutida civiliserade Europa har genomgått detta – för tvåusen år sedan var slaveriet helt dominerande. Genomgått detta har också det stora flertalet folk i de övriga delarna av världen. Bland de minst utvecklade folken finns det fortfarande kvar spår av slaveriet, och slaveriet som institution finner ni exempelvis i Afrika än idag. Slavägare och slavar var den första stora uppdelningen i klasser. Den förstnämnda gruppen ägde inte bara alla produktionsmedlen – jorden och verktygen, hur klena och primitiva de än var på den tiden – utan ägde också

människor. Denna grupp kallades slavägare, och de som arbetade och utförde arbete åt andra kallades slavar.

Efter denna form följde i historien en annan form – feodalismen. I det stora flertalet länder förvandlades slaveriet under sin utveckling till livegenskap. Den grundläggande uppdelningen av samhället var nu i feodala godsägare och livegna bönder. Relationerna mellan människorna hade ändrat form. Slavägarna hade betraktat slavarerna som sin egendom, och lagen hade befäst denna uppfattning och behandlat slavarerna som ett ting helt och hållet i slavägarens besittning. Beträffande den livegne bonden bestod klassförtrycket och avhängigheten, men den feodale godsägaren ansågs inte äga bonden som ett ting, utan hade endast rätt till hans arbete och rätt att tvinga honom att fullgöra vissa skyldigheter. I praktiken, som ni alla känner till, skilde sig livegenskapen, särskilt i Ryssland där den bestod längst och antog de brutalaste formerna, inte på något sätt från slaveriet.

Vidare: allt eftersom handeln utvecklades och en världsmarknad uppstod, allt eftersom penningcirkulationen utvecklades uppkom i det feodala samhället en ny klass – kapitalistklassen. Ur varan, ur varuutbytet, ur uppkomsten av penningens makt växte kapitalets makt fram. Under 1700-talet eller rättare sagt från 1700-talets slut och under 1800-talet skedde revolutioner i hela världen. Livegenskapen trängdes ut från alla länder i Västeuropa. Allra senast skedde detta i Ryssland. År 1861 inträffade också i Ryssland en omvälvning, som fick till följd att en samhällsform avlöstes av en annan, att feodalismen avlöstes av kapitalismen, där uppdelningen i klasser liksom olika spår och rester av livegenskap bestod men uppdelningen i klasser huvudsakligen antog en annan form.

Kapitalägarna, jordägarna, fabriksägarna har i alla kapitalistiska stater utgjort och utgör fortfarande en försvinnande liten del av befolkningen, en minoritet som helt förfogar över hela folkets arbete och alltså förfogar över, undertrycker och utsuger hela massan av arbetande människor, av vilka flertalet är proletärer, lönarbetare, som i produktionsprocessen kan få existensmedel endast genom att sälja sina händerns arbete, sin arbetskraft. Bönderna, splittrade och undertryckta redan på livegenskapens tid, förvandlades i och med övergången till kapitalismen delvis till proletärer (flertalet), delvis till förmögna bönder (mindretalet) som själva anställde arbetare och utgjorde landsbygdens bourgeoisier.

Detta grundläggande faktum – samhällets övergång från slaveriets primitiva former till feodalism och slutligen till kapitalism – måste ni ständigt ha i åtanke, ty endast om ni håller detta grundläggande faktum i minnet och endast om ni sätter in alla politiska läror i denna grundläggande ram, blir ni i stånd att rätt bedöma dessa läror och sätta er in i vart de hör, ty var och en av dessa stora perioder i mänsklighetens historia – slaveriets, feodalismens och kapitalismens – omfattar tiotals och hundratals sekler och utgör en sådan massa av politiska former, av olika slags politiska läror, åsikter och revolutioner, att man kan orientera sig i denna ojämförliga brokighet och oerhörda mångfald – särskilt i anslutning till de borgerliga vetenskapsmännens och politikernas politiska, filosofiska och övriga läror – endast om man som genomgående ledtråd håller fast vid denna samhällets uppdelning i klasser och förändringarna i klassherraväldets former och ur denna synvinkel undersöker alla samhällsfrågor – de ekonomiska, de politiska, de andliga, de religiösa osv.

Betraktar ni staten ur denna grundläggande uppdelnings synvinkel, så kommer ni att finna att det före samhällets uppdelning i klasser, såsom jag redan sagt, inte ens fanns någon stat. Men allt eftersom samhällets klassindelning uppstår och befästs, allt eftersom ett klassamhälle uppkommer, uppkommer och stärks också staten. I mänsklighetens historia finner vi tiotals och hundratals länder, som genomgått eller nu genomgår slaveri, feodalism och kapitalism. Trots de väldiga historiska förändringar som ägt rum, trots alla politiska växlingar och alla revolutioner som varit knutna till denna mänsklighetens utveckling, till övergången från

slaveriet via feodalismen till kapitalismen och den nuvarande världsomfattande kampen mot kapitalismen, kommer ni alltid att se att en stat uppkommit. Staten har alltid varit en viss apparat, som avskilt sig från samhället och bestått av en grupp människor, vilka endast eller nästan endast eller huvudsakligen sysslat med att styra. Människorna uppdelas i styrda och i specialister på att styra, sådana som höjer sig över samhället och kallas styresmän, statens företrädare. Denna apparat, denna grupp av människor som styr de andra har alltid hand om en viss tvångsapparat, en apparat för fysisk makt, oavsett om detta övervåld mot människor kommer till uttryck i urtidens klubba eller under slaveriets epok i en mer fulländad beväpning eller under medeltiden i de då uppfunna eldvapnen eller, slutligen, i de moderna vapen som på 1900-talet blivit tekniska underverk och helt baserar sig på den moderna teknikens senaste prestationer. Våldets metoder har förändrats, men alltid när det funnits en stat har det i varje samhälle existerat en grupp av personer som styrt, som härskat och som för att behålla makten förfogat över en apparat för fysiskt tvång, en våldsapparat, över de vapen som motsvarat varje epoks tekniska nivå. Och endast genom att se närmare på dessa allmänna företeelser och ställa frågan varför det inte fanns någon stat, när det inte fanns några klasser, när det inte fanns utsugare och utsugna, och varför staten uppkom när klasser uppkom – endast så finner vi ett bestämt svar på frågan om statens väsen och betydelse.

Staten är ett maskineri för att upprätthålla en klass' herravälde över en annan. När det i samhället inte fanns några klasser, när människorna före slaveriets epok arbetade under primitiva förhållanden med större jämlikhet, då arbetsproduktiviteten ännu var den allra lägsta, när urtidsmänniskan med möda skaffade sig de nödvändiga medlen för den råaste primitiva existens, då uppkom inte och kunde inte heller uppkomma en särskild grupp av människor, som avdelats speciellt för att styra och härskas över hela det övriga samhället. Först när den första formen av samhällets uppdelning i klasser hade uppkommit, när slaveriet uppkommit, när en bestämd klass av människor genom att koncentrera sig på de grövsta formerna av jordbruksarbete fick möjlighet att producera ett visst överskott och när detta överskott inte var absolut nödvändigt för slavens ytterst eländiga existens och kom i slavägarens händer, när på så sätt existensen av denna slavägarklass hade befästs och för att den skulle kunna befästas var det nödvändigt att en stat uppkom.

Och den uppkom också, slavägarnas stat, den apparat som gav slavägarna makten, möjligheten att styra över alla slavar. Både samhället och staten var då mycket mindre än nu och förfogade över en ojämförligt svagare förbindelseapparat – då fanns inte de nuvarande kommunikationerna. Berg, floder och hav var då ofattbart mycket större hinder än nu, och statsbildningen skedde inom mycket snävare geografiska gränser. En tekniskt svag statsapparat betjänade en stat, som hade relativt snäva gränser och ett snävt verksamhetsområde. Men det var likväl en apparat som tvingade slavarne kvar i slaveri och som höll en del av samhället i tvång och förtryck under en annan del. Det går inte att utan en permanent tvångsapparat tvinga den övervägande delen av ett samhälle att systematiskt arbeta för den andra delen. Så länge det inte fanns klasser, fanns inte heller denna apparat. När klasser uppkom, så uppstod överallt och alltid en speciell institution, staten, i och med att denna uppdelning utvidgades och stärktes. Statens former var ytterst skiftande. Redan på slaveriets tid finner vi olika statsformer i de länder som för sin tid var de mest avancerade, kultiverade och civiliserade, exempelvis i det gamla Grekland och Rom, som helt grundade sig på slaveri. Redan då uppträder skillnaden mellan monarki och republik, mellan aristokrati och demokrati. Monarki innebär en enda persons makt, republik är att det inte finns någon ickevald makt; aristokrati är makt för en relativt liten minoritet, demokrati är folkmakt (översatt från grekiska betyder demokrati just folkmakt). Alla dessa skillnader uppkom under slaveriets epok. Trots dessa skillnader var staten under slavägarepoken en slavägarstat, oavsett om det var en monarki eller en aristokratisk eller demokratisk republik.

I varje kurs i forntidshistoria kommer ni i föreläsningarna i detta ämne att få höra om den kamp som fördes mellan monarkiska och republikanska stater, men det grundläggande var att slaverna inte betraktades som människor; inte nog med att de inte betraktades som medborgare, de betraktades inte ens som människor. Romersk rätt såg dem som ting. Lagen om dråp, för att inte nämna andra lagar till skydd för den personliga säkerheten, utsträckte sig inte till slaverna. Den skyddade endast slavägarna såsom de enda som erkändes som medborgare med fulla rättigheter. Grundades en monarki, så var det en slavägarnas monarki, grundades en republik, så var det en slavägarnas republik. I dem åtnjöt slavägarna alla rättigheter, medan slaverna enligt lagen var ting, och mot dem fick inte bara vilket som helst övervåld begås, utan det var också så att det inte ens räknades som ett brott att döda en slav. Slavägarrepublikerna skilde sig åt genom sin inre organisation: det fanns aristokratiska republiker och det fanns demokratiska. I en aristokratisk republik deltog bara ett fåtal privilegierade i valen, i en demokratisk deltog alla, men återigen betydde det alla slavägare, alla utom slaverna. Denna grundläggande omständighet måste man hålla i minnet, eftersom den mer än något annat kastar ljus över frågan om staten och klart visar statens väsen.

Staten är ett maskineri för den ena klassens undertryckande av den andra, ett maskineri för att låta en klass hålla de övriga, undertryckta klasserna i lydhet. Detta maskineris form varierar. I slavägarstaten har vi monarki, aristokratisk republik eller rentav demokratisk republik. I verkligheten har styresformerna varit ytterst varierande, men deras innebörd har varit en och densamma: slaverna har inte haft några som helst rättigheter och har förblivit en undertryckt klass, de har inte ansetts som människor. Samma sak finner vi i den feodala staten.

Genom att utsugningens form förändrades, blev slavägarstaten förvandlad till feodalstat. Detta fick en oerhörd betydelse. I slavägarsamhället är slaven helt rättslös, han erkänns inte som människa; i feodalsamhället binds bonden vid jorden. Livegenskapens främsta kännetecken är att bönderna (på den tiden utgjorde bönderna befolkningens flertal, medan städerna hade en mycket liten befolkning) ansågs bundna vid jorden; detta var själva grunden för begreppet "livegenskap". Bonden kunde arbeta ett bestämt antal dagar åt sig själv på den jordlott godsägaren gav honom; de övriga dagarna arbetade den livegne bonden åt godsherrn. Klassamhällets väsen bestod: samhället grundade sig på klassutsugning. Endast godsägarna kunde åtnjuta alla rättigheter, medan bönderna var rättslösa. Deras ställning skilde sig i praktiken ytterst litet från slavernas ställning i slavägarstaten. Men trots allt låg vägen till deras befrielse, till böndernas befrielse, mer öppen, eftersom den livegne bonden inte sågs som godsägarens direkta egendom. Han kunde tillbringa en del av tiden på den egna jordlotten, kunde s a s i viss mån tillhöra sig själv, och i och med att utbyte och handelsförbindelser fick mer vidsträckt möjligheter upplöstes livegenskapen allt mer och frigjordes bönderna inom en allt större sfär. Feodalsamhället var alltid mer komplicerat än slavsamhället. Där fanns ett stort inslag av handels- och industriutveckling, vilket redan på den tiden ledde till kapitalism. På medeltiden dominerade feodalismen. Även då varierade statens former, och vi finner här både monarki och republik, denna dock mycket svagare uttryckt, men alltid var det de feodala godsägarna som erkändes som härskande. De livegna bönderna var absolut utestängda från alla politiska rättigheter.

Varken under slaveriet eller under livegenskapen var den lilla minoritetens herravåld över den stora majoriteten möjligt utan tvång. Historien är full av oupphörliga försök från de undertryckta klassernas sida att kasta av sig förtrycket. Slaveriets historia ger exempel på krig som pågick i många decennier för att befria sig från slaveriet. Namnet "spartakister"²⁵, som Tysklands kommunister – det enda tyska parti som verkligen bekämpar kapitalismens ok – tagit, har de för övrigt tagit därför att Spartacus var en av de mest framstående hjältarna i ett av de största slavupproren för omkring två tusen år sedan. Det till synes allmäktiga romerska riket, som var helt baserat på slaveri, skakades under en rad år av ett våldigt uppror, där

slavarna väpnade sig och bildade en stor armé med Spartacus som anförare. Till sist blev de besegrade, tillfångatagna och torterade av slavägarna. Sådana inbördeskrig förekommer under klassamhällets hela historia. Jag har just nämnt ett av de största av dessa inbördeskrig under slaveriets epok. På samma sätt utmärks feodalismens hela epok av ständiga bondeuppror. I Tyskland fick kampen mellan de två klasserna, godsägarna och de livegna, vidsträckt omfattning och förvandlades till ett inbördeskrig mellan bönder och godsägare. Ni känner alla till exempel på många sådana bondeuppror mot de feodala godsägarna även i Ryssland.

För att behålla sitt herravälde och bevara sin makt behövde godsägaren en apparat, med vilken de kunde hålla samman ett väldigt antal människor i lydnad och få dem att underkasta sig vissa lagar och regler – och alla dessa lagar gick i stort sett ut på en och samma sak: att upprätthålla godsägarens makt över den livegne bonden. Detta var just den feodala staten, som exempelvis i Ryssland eller i helt efterblivna asiatiska länder, där feodalism råder än idag, varit republikansk eller monarkisk – formen har varierat. När staten var monarkisk erkändes en enda persons makt; när den var republikansk erkändes medverkan i högre eller lägre grad av valda representanter för godsägarsamhället – detta var i det feodala samhället. Feodalsamhället representerade en klassindelning, där det överväldigande flertalet – de livegna bönderna – stod i ständigt beroende av en försvinnande liten minoritet – godsherrarna som ägde jorden.

Handelns utveckling, varuutbytets utveckling ledde till att en ny klass avskilde sig – kapitalistklassen. Kapitalet uppkom i slutet av medeltiden, då världshandeln efter Amerikas upptäckt utvecklades enormt, då mängden ädelmetaller ökade, då silver och guld blev bytesmedel och då penningcirkulationen gjorde det möjligt för enskilda personer att samla väldiga rikedomar. Silver och guld erkändes i hela världen som rikedom. Godsägarklassens ekonomiska styrka avtog och den nya klassen, kapitalets företrädare, utvecklade sin styrka. Samhället förändrades på ett sådant sätt att alla medborgare tycktes vara jämlika, den tidigare uppdelningen i slavägare och slavar försvann och alla ansågs lika inför lagen, oavsett vilket kapital de ägde, om de hade jord som privategendom eller var trashankar, som inte ägde något annat än sin arbetskraft – alla är de lika inför lagen. Lagen skyddar alla lika, den skyddar egendomen, för den som har sådan, mot attentat från de egendomslösa massorna, som inte äger något annat än sina egna händer, steg för steg utarmas, ruineras och förvandlas till proletärer. Sådant är det kapitalistiska samhället.

Jag kan inte uppehålla mig vid detta i detalj. Ni kommer att återvända till denna fråga när ni diskuterar partiprogrammet – där får ni en karakteristik av det kapitalistiska samhället. Detta samhälle gick under parollen om frihet emot livegenskapen, emot det gamla feodala systemet. Men det rörde sig om frihet för dem som hade egendom. Och när feodalismen hade krossats såsom skedde i slutet på 1700-talet och början på 1800-talet – i Ryssland skedde det senare än i andra länder, 1861 – avlöstes den feodala staten av den kapitalistiska, som proklamerar frihet för hela folket som sin paroll, säger sig uttrycka hela folkets vilja och förnekar att den är en klasstat. Och här uppkommer mellan socialisterna, som kämpar för frihet åt hela folket, och den kapitalistiska staten en kamp, som nu har lett till den socialistiska sovjetrepublikens bildande och sträcker sig över hela världen.

För att förstå den kamp som inletts mot världskapitalet, för att förstå den kapitalistiska statens väsen måste vi hålla i minnet att denna stat gick till kamp mot feodalstaten under parollen om frihet. Livegenskapens upphävande innebar frihet för den kapitalistiska statens representanter och gjorde dem en tjänst, såtillvida att livegenskapen krossades och bönderna fick möjlighet att som sin fullständiga egendom besitta den jord de förvärvat genom friköp eller till en liten del genom avgifter – det brydde sig staten inte om: eftersom den baserade sig på privategendom skyddade den egendomen, hur den än hade tillkommit. I alla moderna, civiliserade stater blev bönderna privatägare. Även där godsägaren lämnade ifrån sig en del av jorden till

bonden skyddade staten privategendomen och kompenserade godsägaren genom friköpet, genom att låta honom få pengar för jorden. Staten liksom förklarade att den helt skulle skydda privategendomen och gav den allt stöd och bistånd. Staten erkände varje köpmans, varje industriidkares och fabrikants äganderätt. Och detta samhälle, baserat på privatägande, på kapitalets makt, på alla egendomslösa arbetares och arbetande bondemassors totala underkastelse – detta samhälle förklarade att dess herravälde grundade sig på frihet. När det kämpade mot feodalismen proklamerade det ägandets frihet och var särskilt stolt över att staten skulle ha upphört att vara en klasstat.

Staten har emellertid förblivit ett maskineri, som hjälper kapitalisterna att hålla de fattigaste bönderna och arbetarklassen i underkastelse, men till det yttre är den fri. Staten proklamerar allmän rösträtt, deklarerar genom sina förkämpar, förkunnare, vetenskapsmän och filosofer att den inte är en klasstat. Till och med nu, när de socialistiska sovjetrepublikerna har börjat bekämpa den, anklagas vi för att kränka friheten, för att bygga upp en stat, som grundar sig på tvång, på att en del undertrycker de övriga, medan de däremot representerar en hela folkets stat, en demokratisk stat. Och nu, när den socialistiska världsrevolutionen har börjat och just vid tiden för revolutionens seger i flera länder, då kampen mot världskapitalet särskilt har skärpts, har denna fråga – om staten – fått den allra största betydelse och kan sägas ha blivit den mest brännande frågan, brännpunkten för nutidens alla politiska frågor och alla politiska tvister.

Vilket parti vi än tar i Ryssland eller i varje mer civiliserat land, så finner vi att nästan alla politiska dispyter, meningsskiljaktigheter och uppfattningar nu kretsar kring begreppet staten. Är staten i ett kapitalistiskt land, i en demokratisk republik, särskilt en sådan som Schweiz eller Amerika, i de friaste demokratiska republikerna ett uttryck för folkviljan, kontentan av hela folkets beslut, ett uttryck för nationens vilja osv, eller är staten ett maskineri för att kapitalisterna där skall kunna behålla makten över arbetarklassen och bönderna? Detta är den grundläggande frågan, kring vilken de politiska dispyterna i hela världen kretsar. Vad säger man om bolsjevismen? Den borgerliga pressen okvädar bolsjevikerna. Ni kan inte hitta en tidning som inte upprepar den gängse beskyllningen mot bolsjevikerna för att ha kränkt folkmakten. Om våra mensjeviker och socialistrevolutionärer i sin enfald (eller kanske det inte är enfald, utan kanske är det den enfald som sägs vara värre än tjuveri) tror att det är de som upptäckt och upfunnit denna beskyllning mot bolsjevikerna för att ha kränkt friheten och folkmakten, så misstar de sig på det löjligaste sätt. Bland de rikaste tidningarna i de rikaste länderna, som använder tiotals miljoner till att sprida dem och i tiotals miljoner exemplar utsår borgerliga lögnar och imperialistisk politik, bland dessa tidningar finns det nu inte en enda som inte upprepar dessa grundläggande argument och beskyllningar mot bolsjevismen: att USA, England och Schweiz är framskridna stater, grundade på folkmakt, medan bolsjevikernas republik är en rövarstat, där frihet är okänd, och att bolsjevikerna kränker folkmaktens idé och rentav gått så långt att de upplöst den konstituerande församlingen. Dessa fruktansvärda beskyllningar mot bolsjevikerna upprepas över hela världen. Dessa beskyllningar leder oss direkt fram till frågan: vad är staten? För att kunna förstå dessa beskyllningar, sätta oss in i dem och fullt medvetet ta ställning till dem och reda ut dem inte bara efter hörsägen utan med en bestämd uppfattning, måste vi klart förstå vad staten är. Här har vi att göra med alla möjliga kapitalistiska stater och alla de teorier till deras försvar som skapades före kriget. För att på rätt sätt kunna ta itu med att lösa frågan måste vi förhålla oss kritiskt till alla dessa teorier och åsikter.

Jag har redan nämnt att ni kan ha hjälp av Engels' Familjens, privategendomens och statens ursprung. Där sägs just att varje stat, där det råder privatäganderätt till jord och till produktionsmedel och där kapitalet härskar, oavsett hur demokratisk den än må vara, är en kapitalistisk stat, är ett maskineri i kapitalisternas händer för att hålla arbetarklassen och de

fattigaste bönderna i underkastelse. Och allmän rösträtt, konstituerande församling, parlament – allt detta är bara en form, ett slags revers som inte på minsta vis ändrar sakens kärna.

Statens herravälde kan ha olika former: där det råder en form, gör sig kapitalets makt gällande på ett sätt, där en annan form råder, sker det på ett annat sätt, men väsentligen förblir makten i kapitalets händer, oavsett om det finns rösträttsstreck eller inte eller om det är en demokratisk republik; det är rentav så att ju mer demokratisk den är, desto brutalare och mer cyniskt är kapitalismens herravälde. En av de mest demokratiska republikerna i världen är Amerikas förenta stater, men ingenstans (den som har varit där efter 1905 har säkert en föreställning om detta) kommer kapitalets makt, en klick miljardärers makt över hela samhället till uttryck i så brutala former och med en så ohöljd korruption som just i Amerika. När kapitalet en gång existerar, härskar det över hela samhället, och ingen demokratisk republik, ingen rösträtt kan ändra sakens väsen.

Den demokratiska republiken och den allmänna rösträtten var ett väldigt framsteg jämfört med feodalsystemet: de gjorde det möjligt, för proletariatet att uppnå den enhet, den sammansvetsning det nu har, att bilda ordnade, disciplinerade led, som för en systematisk kamp mot kapitalet. De livegna bönderna, för att inte tala om slavarna, hade inte ens tillnärmelsevis något liknande. Som vi vet reste sig slavarna, gjorde uppror och startade inbördeskrig, men de kunde aldrig skapa en medveten majoritet eller partier, som skulle kunna leda kampen, de kunde inte klart förstå vilka deras syften var, och till och med vid de mest revolutionära tidpunkterna i historien var de alltid brickor i händerna på de härskande klasserna. Borgerlig republik, parlament, allmän rösträtt – allt detta är ett väldigt steg framåt i samhällets globala utveckling. Mänskligheten rörde sig fram mot kapitalism, och först kapitalismen gav, tack vare stadskulturen, proletärerens förtryckta klass en möjlighet att bli medveten om sig själv och skapa en världsomfattande arbetarrörelse, de miljoner arbetare som i hela världen organiserat sig i partier, de socialistiska partier som medvetet leder massornas kamp. Utan parlamentarism, utan rösträtt skulle denna arbetarklassens utveckling inte ha varit möjlig. Det är därför som allt detta i de breda massornas ögon har fått så stor betydelse. Det är därför som en radikal vändning tycks så svår. Inte bara medvetna hycklare, vetenskapsmän och präster stöder och försvarar den borgerliga lögnen att staten är fri och avsedd att försvara allas intressen, utan det gör också massor av människor som uppriktigt håller fast vid de gamla fördomarna och inte kan förstå övergången från det gamla, kapitalistiska samhället till socialism. Inte bara personer som är direkt beroende av bourgeoisin, inte bara personer som förtrycks av kapitalet eller är mutade av detta kapital (i kapitalets tjänst står en massa olika slags vetenskapsmän, konstnärer, präster osv), utan också sådana som påverkas av fördomarna om den borgerliga friheten – alla dessa står över hela världen i harnesk mot bolsjevismen för att sovjetrepubliken vid sitt grundande förkastade denna borgerliga lögn och öppet förklarade: ni kallar er stat fri, men så länge privategendomen finns är er stat, även om den skulle vara en demokratisk republik, i själva verket inget annat än ett maskineri i kapitalisternas händer för att undertrycka arbetarna, och ju friare staten är, desto klarare kommer detta till uttryck. Exempel på detta är Schweiz i Europa och Förenta staterna i Amerika. Ingenstans härskar kapitalet så cyniskt och skoningslöst, och ingenstans märks detta så klart som i just dessa länder, trots att de är demokratiska republiker, oavsett hur snyggt uppmålade de än är, oavsett hur det än talas om demokrati i arbetslivet och om alla medborgares jämlikhet. I Schweiz och Amerika härskar i verkligheten kapitalet, och varje försök av arbetarna att uppnå en något så när betydande förbättring av sin situation möts omedelbart med inbördeskrig. I dessa länder finns färre soldater och en mindre stående armé – Schweiz har en milis, och varje schweizare har ett gevär hemma, och i Amerika fanns det till helt nyligen ingen stående armé – och när en strejk inträffar, beväpnar sig bourgeoisin, lejer soldater och slår ner strejken, och ingenstans slås arbetarrörelsen ner med sådant skoningslöst

ursinne som i Schweiz och Amerika och ingenstans gör sig kapitalets inflytande i parlamentet så starkt gällande som just där. Kapitalets makt är allt, börsen är allt, medan parlament och val är marionetter, dockor ... Men ju mer tiden går, desto mer får arbetarna upp ögonen och desto mer sprider sig sovjetmaktens idé, särskilt efter den blodiga slakt vi just upplevt. Arbetarklassen blir allt mer på det klara med att kapitalisterna skoningslöst måste bekämpas.

Vilka former en republik än höljer sig i, även om det är den mest demokratiska republik, men om den är borgerlig, om privatäganderätten till jord och fabriker och verkstäder består och kapitalet håller hela samhället i löneslaveri, dvs om inte det som proklamerats i vårt partis program och den sovjetiska författningen uppfylls, så är denna stat ett maskineri för att några skall kunna undertrycka de andra. Och detta maskineri skall vi lägga i händerna på den klass som måste störta kapitalets makt. Vi kommer att förkasta alla de gamla fördomarna om att staten betyder allmän jämlikhet ty det är ett bedrägeri: så länge det finns utsugning kan det inte finnas jämlikhet. Godsägaren kan inte vara arbetarens like eller den hungrige den mättes like. Det maskineri som kallas stat, inför vilket människorna stannar upp i vidskeplig vördnad och tror på de gamla fablerna om att det är folkmakt – detta maskineri håller proletariatet på att vräka åt sidan och säger: det är en borgerlig lögn. Detta maskineri har vi berövat kapitalisterna och övertagit. Med detta maskineri eller denna påk skall vi krossa all utsugning, och när det i världen inte längre finns möjlighet att suga ut någon, inte längre finns kvar några jordägare eller fabriksägare, när inte längre några frossar medan andra svälter – först när några sådana möjligheter inte längre finns kvar kommer vi att låta skrota detta maskineri. Då kommer det inte att finnas någon stat, någon utsugning. Så ser vårt kommunistiska parti saken. Jag hoppas att vi under de följande föreläsningarna skall återvända till detta ämne – och det mer än en gång.

Publicerat ffg i *Pravda* nr 15, den 18 januari 1929

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 39, s 64-84